

Retningslinjer for den automatiske innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for voksne

Vedtatt 21. september 2023

1. Formål

Formålet med den automatiske innkjøpsordningen for ny norsk skjønnlitteratur for voksne er at det blir skapt, utgitt, spredt og lest ny norsk skjønnlitteratur. Kulturrådet stiller et minstekrav til utgivelsenes kvalitet og innkjøpene skal samlet sett bidra til stor bredde i norsk litteratur.

2. Vedtaksmyndighet og høring

Kulturrådet har den endelige vedtaksmyndighet for innkjøpsordningenes utforming, men forfatter- og utgiverorganisasjonene skal høres før vesentlige endringer i retningslinjer og/eller betalingsmodeller blir vedtatt.

3. Forutsetninger for og konsekvenser av påmelding

Norske forlag og utgivere kan melde på bøker til ordningen. Det forutsettes at det er inngått avtale med forfatter og eventuelt andre opphavspersoner for verket som meldes på ordningen.

At denne innkjøpsordningen er automatisk innebærer at de påmeldte titlene sendes bibliotekene på utgivelsesdato, slik at bibliotekene kan tilby sine lånere bøkene så raskt som mulig. Kulturrådet forhåndsutbetaler i tillegg forlagsandelen og forfatterhonoraret før bøkene er vurdert for innkjøp.

Når en tittel er påmeldt ordningen, er utgiver ansvarlig for videreformidlingen av forfatterhonoraret, som forfatteren beholder uavhengig av innkjøp.

Det er viktig å være oppmerksom på at påmelding til ordningen utgjør en økonomisk risiko for utgiver. I de tilfellene en påmeldt bok ikke godkjennes etter punkt 7, vil hele det forhåndsutbetalte beløpet kreves tilbakebetalt av Kulturrådet uten at papireksemplarene som er levert og/eller sendt til bibliotekene blir returnert utgiver. Dersom boka ikke blir kjøpt inn, skal utgiver betale tilbake hele beløpet, både utgiverens og forfatterens andel.

4. Definisjoner

a) «Skjønnlitteratur»

- Med «skjønnlitteratur» menes i utgangspunktet utgivelser innenfor sjangrene roman, novelle, kortprosa, lyrikk, dramatikk og bildebok. I denne ordningen er det voksne som er primær målgruppe for den litteraturen som kjøpes inn.
- Dramatikk i bunden form anses som lyrikk.
- En utgivelse skal fremstå som et helhetlig skjønnlitterært verk. Dette gjelder også bildebøker og andre utgivelser med betydelige visuelle innslag, samt antologier.
- Utgivelser som har et overveiende faktabasert eller faglig innhold regnes som «skjønnlitteratur», dersom de har et tilstrekkelig dikterisk preg.

b) «Ny»

- Med «ny» menes bøker som kommer ut som originalverk i samme år som søknadsåret. Som originalverk inkluderes bøker oversatt fra samisk og nasjonale minoritetsspråk til norsk der det første originalverket på samisk og nasjonale minoritetsspråk ikke er mer enn fem år gammelt på søknadstidspunktet.
- For dikt- og novellesamlinger kan under halvparten av innholdet være trykket tidligere, men utgivelsen skal fremstå som et helhetlig nytt verk.
- Gjendiktninger av lyrikk til norsk anses som originalverk.
- Posthume utgivelser som ellers innfrir kravene, godkjennes som nye inntil fem år etter forfatterens død.

c) «E-bok»

- Med «e-bok» forstås her tekster digitalisert for lesing på en elektronisk plattform og som tilsvarer den versjonen som er trykket på papir.

d) «Norsk»

- Med «norsk» menes i denne sammenhengen utgivelser skrevet på bokmål, nynorsk eller dialekt.
- Norskkravet anses innfridd for bøker oversatt til norsk fra samisk, nasjonale minoritetsspråk og andre språk såfremt det er et originalverk.

5. Énbokregelen

En forfatter kan i utgangspunktet kun ha påmeldt/søknad om innkjøp av én bok for voksne og én bok for barn og unge til innkjøpsordningene for skjønnlitteratur hvert kalenderår. Énbokregelen gjelder for de skjønnlitterære ordningene under ett, selektive og automatiske. Søknad om eventuell dispensasjon fra denne regelen sendes av forlagene i forkant av den første utgivelsen. Søknaden må begrunnes.

6. Krav til påmeldingen

En påmelding består av søknadsskjema og trykt bok. Søknadsskjemaet er hoveddokumentet, og må sendes inn før boka kommer ut og innenfor oppgitte frister for at boka skal bli godkjent for behandling. Bøker som gis ut før årets første påmeldingsfrist skal meldes på til årets første frist. For alle påmeldinger skal trykt bok sendes direkte til det aktuelle vurderingsutvalgets medlemmer umiddelbart etter at den foreligger. Et eksemplar skal i tillegg sendes Kulturrådets sekretariat. For påmeldinger som gjelder gjendiktninger, må i tillegg originalverket sendes Kulturrådets sekretariat. Leseeksemplarene blir ikke returnert.

Dersom forfatter og utgiver er samme person, må et vedlegg som dokumenterer at utgivelsen har gjennomgått en uavhengig redaksjonell kvalitetskontroll følge søknaden. Dokumentasjonen skal bestå av en kort uttalelse fra en uavhengig konsulent/redaktør som skal ha gått gjennom manuskriptet før utgivelse.

Ved tvil om sjanger eller primærmålgruppe skal utgiveren registrere utgivelsen i den sjangeren og sende den trykte boka til det utvalget den mener er mest relevant. Tvilstilfeller skal merkes i søknadsskjemaet.

Kulturrådet kan bestemme at en søker for en periode ikke får melde på utgivelser dersom vilkårene for tidligere påmeldinger ikke er innfridd, som for eksempel dersom et tilbakebetalingskrav, som nevnt under punkt 8, ikke blir innfridd til oppgitt frist.

Det forutsettes at boka gis ut innenfor den perioden det søkes om innkjøp. Dersom utgivelsen blir forsinket må forlaget trekke påmeldingen for deretter å melde boka på på nytt i en senere påmeldingsrunde.

Oversikt over antall papirbøker og e-bøker som skal leveres finnes på Kulturdirektoratets nettsider om ordningen. Alle titler, med unntak av bildebøker, meldes på og kjøpes inn som både trykt bok og e-bok. Dersom e-bok ikke kan leveres, skal det søkes om dispensasjon i forkant av påmelding til ordningen. Søknaden må begrunnes.

Forlagene skal levere trykte bøker og e-bøker på utgivelsesdato til Kulturrådets distributør, som sørger for videre utsending til folkebibliotekene. Leveransen skal være fra utgivelsens førsteopplag. Beskrivelse av leveranse av trykte bøker og e-bøker finnes på Kulturdirektoratets nettsider om ordningen. Samtidig som bøkene leveres til distributøren, skal faktura sendes Kulturrådet. Forfallsdato skal være 30 dager etter leveransen av bøker, og det skal fremkomme tydelig hvilken ordning og påmeldingsrunde boka er påmeldt. Dersom bøker og faktura ikke er levert senest 14 dager etter utgivelsesdato, anses påmeldingen som annullert. For bøker som kommer ut i perioder hvor påmeldingsfristen faller etter utgivelsestidspunkt, skal bøkene leveres distributør og oversendes vurderingsutvalg etter nærmere avtale med Kulturrådets sekretariat.

7. Vurderingsprosessen

Påmeldte titler som innfrir de formelle kravene, blir behandlet av ett av tre vurderingsutvalg:

- Vurderingsutvalget for prosa behandler romaner, noveller, kortprosa, bildebøker med prosatekst og tekstløse bildebøker med voksne som primær målgruppe.
- Vurderingsutvalget for lyrikk behandler lyrikk, inkludert gjendiktninger og bildebøker med lyrisk tekst.
- Vurderingsutvalget for dramatikk behandler dramatikk, filmmanus og tv-manus. I diskusjonen om minstekravene til kvalitet skal hver tittel vurderes innenfor sin sjanger.

Utvalgene skal blant annet legge vekt på om de påmeldte utgivelsene

- fremstår som helhetlige litterære verk
- innehar tilstrekkelige kunstneriske, språklige og håndverksmessige kvaliteter
- har vært underlagt et nødvendig redaksjonelt arbeid

Vurderingsutvalgene er delegert vedtaksmyndighet fra Kulturrådet. Lister over behandlede bøker skal legges fram for Kulturrådet til orientering.

Vurderingsutvalgene kan flytte påmeldingen til vurdering i et annet utvalg enn det forlaget har sendt bøker til. Det er da det siste utvalget som har endelig vedtaksmyndighet.

Vurderingsutvalget kan også flytte tittelen til vurdering i et annet utvalg dersom utgivelsen vurderes å høre til en annen innkjøpsordning. I slike tilfeller vil utgiver bli kontaktet før tittelen flyttes. Når det søkes om innkjøp på en automatisk ordning, vil ikke tittelen kunne flyttes til en selektiv ordning.

Utvalgene kan innhente faglige konsulentuttalelser, for eksempel i forbindelse med vurderingen av utgivelser oversatt fra samisk eller bildebøker. Ved gjendiktninger vil

sekretariatet innhente konsulentuttalelse om den språklige gjengivelsen av diktene til norsk, og konsulentuttalelsen vil forelegges vurderingsutvalget for lyrikk.

Hvert vurderingsutvalg oppnevnes av Kulturrådet for to år av gangen og med mulighet for gjenoppnevning. Utvalgene skal representere en bredde i litteratursyn og kunnskap om ulike sjangre og samlet besitte en kombinasjon av forfatter-, forlags- og bibliotekerfaring og/eller bakgrunn fra academia relevant for det aktuelle vurderingsutvalg. I vurderingsutvalget for lyrikk skal det alltid være ett medlem med erfaring fra gjendiktning og i vurderingsutvalget for prosa må ett av medlemmene i tillegg til annen kompetanse også besitte kompetanse innen kriminallitteratur.

Ved tvil om kvaliteten og uenighet om hvorvidt boka skal kjøpes inn, hentes to faste ekstraselere inn. Disse leser de aktuelle bøkene og deltar i vurderingsutvalgets diskusjon nummer to om innkjøp, hvor så beslutning fattes.

Relevante organisasjoner og foreninger på litteraturområdet vil bli bedt om å komme med innspill og forslag til utvalgsmedlemmer i forbindelse med oppnevningen av vurderingsutvalgene.

8. Betaling

Kulturrådet betaler ett beløp direkte til forlaget for hele innkjøpet. Beløpet skal fordeles mellom forlag og forfatter på bakgrunn av sjangerspesifikke betalingstabeller. Beløpene som oppgis i betalingsmodellen kan justeres årlig, og vil være avhengig av Stortingets budsjettbehandling for hvert år.

I tillegg vil det bli foretatt avkortninger i forlagsutbetalingene dersom påmeldingsrunden ser ut til å gi et overforbruk på ordningen.

- På bakgrunn av det aktuelle års fordelingsbudsjett og beregnet fordeling av utgivelser gjennom året, en beregning basert på tidligere års fordeling, gjøres det et anslag for hvor stor andel av årets utgivelser som vil bli påmeldt og innkjøpt i hver av årets påmeldingsrunder, og med det hvor stor del av årets budsjett for ordningene som skal brukes i hver runde.
- Etter hver enkelt påmeldingsfrists utløp og eventuelle titler er administrativt avvist eller trukket av forlagene, blir det på bakgrunn av antatt innkjøpsprosent gjort en utregning av hvorvidt det skal gjøres avkortninger i forlagsutbetalingene. Dette gjøres innen fem virkedager etter påmeldingsfristens utløp. Dersom antall antatt innkjøpte titler tilsier en budsjettoverskridelse for den aktuelle runden, vil forlagenes utbetaling avkortes prosentvis likt for den enkelte tittel.
- For hvert kalenderår vil det være satt en maksgrense for avkortningen basert på tall fra tidligere år. Dersom det blir aktuelt med avkortning i den enkelte runde, informeres utgiver om størrelsen på avkortningen før bokas utgivelsestidspunkt og utgiver har anledning til å trekke tittelen. Den prosentvise avkortningen vil kunne variere i de ulike påmeldingsrundene gjennom et år ut fra faktisk påmelding. Forfatterhonoraret vil med dette holdes på samme beløp gjennom et helt kalenderår, men forlagsutbetalingene vil kunne avkortes i tråd med antall påmeldinger.
- Dersom titler trekkes etter at utregningen er foretatt, eller det kjøpes inn færre titler enn antatt, vil det ikke bli foretatt en ny utregning av forlagsutbetalingene for den aktuelle runden. Midlene som eventuelt frigjøres vil overføres senere runder.

Ved påmelding av boka til innkjøpsordningen, skal innkjøpsordningens bestemmelser om beregning og utbetaling av honorar (forfatterroyalty) gjelde. Forlaget skal senest 14 dager etter utbetaling fra Kulturrådet utbetale forfatterroyalty i henhold til betalingstabellen. Dersom Kulturrådet kjøper inn en bok i en annen sjanger eller for en annen målgruppe enn den er påmeldt i, vil forlaget få direkte beskjed om hvordan eventuell utligning av utestående beløp fra enten Kulturrådet eller fra forlaget skal gjøres.

Utgivelser påmeldt denne ordningen blir forhåndsbetalt med hele beløpet til forlaget før vurdering av innkjøp er foretatt. Dersom boka ikke blir kjøpt inn, skal forlaget betale tilbake hele beløpet, både utgiverens og forfatterens andel. Forfatterens krav på royalty berøres ikke av et eventuelt krav om tilbakebetaling, slik at utgiver overtar ansvaret for betaling av forfatterens andel. Papirbøkene vil ikke bli returnert. Forlaget løper dermed en risiko for krav om tilbakebetaling av hele beløpet, selv om papirbøkene allerede er distribuert og forfatter har fått utbetalt royalty.

9. Tilgjengeliggjøring i folkebibliotekene

Bøkene som kjøpes inn tilgjengeliggjøres gjennom Kulturrådets distributør direkte til norske folkebibliotek for utlån i Norge. Bøkene leveres både som trykte bøker og e-bøker. Bildebøker leveres kun som trykte bøker. Folkebibliotekene skal ivareta og gi tilgang til de innkjøpte bøkene i minst fem år. Utgivelsesåret regnes som første år. Kulturrådet inngår avtaler med distributører for trykte bøker og e-bøker, der blant annet digital sikkerhet tillegges stor vekt.

Folkebibliotekene beholder utsendte papirbøker uavhengig av om boken blir vurdert som god nok for innkjøp. Bøker som ikke er vurdert som gode nok for innkjøp er unntatt bibliotekenes oppbevaringsplikt. Dersom en påmeldt bok får avslag, vil tilgangen til e-boken stenges når igangsatte utlån er utgått.

10. Aksept

Ved søknad erkjenner og aksepterer søker de vilkår og betingelser som fremgår av søknadsskjemaet og retningslinjene for innkjøpsordningen.